

Yttrande i anledning av JO:s begäran om upplysningar och yttrande, Dnr 3567-2020

Bakgrund.

Felicia Hogrell började på veterinärprogrammet höstterminen 2015 och avslutade sina studier inom utsatt tid med examen januari 2021. Redan tidigt insåg lärarna att det i den årskurs där Felicia Hogrell ingick fanns en ovanligt stark polarisering mellan dem som förespråkar att animalieproduktion för livsmedelsframställning bör ske och dem som förespråkar att animalieproduktion för livsmedelsframställning inte bör ske. Att studenter har olika åsikter inom detta område är något som SLU givetvis förhåller sig neutralt till men universitetet har ett samhällsuppdrag och ett ansvar för att alla veterinärstudenter som tar ut sin examen i sin kommande yrkesroll i Sverige och EU ska kunna fungera även inom animalieproduktionen för livsmedelsframställning. För att klara av att utföra detta av staten ålagda utbildningsuppdrag måste SLU:s veterinärstudenter ges tillträde till djurbesättningar och slakterier, vilka regelmässigt är privat ägda. SLU är således beroende av att över tid ha goda och tillitsfulla relationer med dessa ägare för att kunna bedriva sin utbildning av veterinärer. Utan de privata ägarnas medverkan finns helt enkelt inte någon möjlighet för SLU att fullgöra sitt utbildningsuppdrag och att ge veterinärstudenterna en adekvat utbildning utifrån de satta utbildningsmålen.

Tyvärr har det genom åren förekommit att enstaka studenter i samband med besök uppträtt på ett sådant sätt att flera besättningsägare inte längre tar emot SLU:s studenter, av rädsla för att studenternas agerande skulle kunna leda till allvarliga och ekonomiskt betungande olägenheter för dem. Exempelvis har det förekommit att en student släppt lös djur vid ett besök. Ibland förekommer det att privata djurägare avkräver legitimation av besökande studenter.

Som nämnts inledningsvis så förelåg en mycket stark polarisering i denna årskurs vilket ledde till meningsskiljaktigheter som lärare märkte av i undervisningen och även en omfattande och hård ordväxling mellan studenterna på sociala medier. En

exponent för den polarisering som förelåg kan ses i en artikel i Jordbruksaktuellt av den 19 oktober 2019, skriven av en student i den aktuella årskursen, se bilaga 1.

SLU är mycket mån om att alla studenter ska få en så bra utbildning och ha en så bra studiesituation som möjligt. Vi strävar efter att det ska finnas utrymme att diskutera flera av de komplexa frågor som finns idag i våra ämnesområden relaterade till tex Agenda 2030. Vid något tillfälle var dock polariseringen så tydlig i denna årskurs att lärarna var oroliga för att fysiska sammandrabbningar skulle uppkomma. Den studiesociala situationen har således varit osedvanligt hårt ansträngd i denna årskurs och arbets- och studiemiljön har därför tidvis haft stora brister, som har varit mycket svårt att åtgärda. SLU gjorde därför åtskilliga insatser för att förbättra det sociala livet och studentmiljön för årskursen, bl.a. med stöd av enheten för pedagogisk utveckling och studentkåren.

Den 9 oktober 2019.

När Felicia Hogrells artikel publicerades var det många upprörda studenter som kontaktade lärarna [REDACTED] och [REDACTED] för att SLU ”skulle göra något”. Särskilt var dessa studenter upprörda över att artikeln var undertecknad med ”veterinärstudent”. De kände sig genom detta undertecknande utpekade som stödjande till vad som hade skrivits. [REDACTED] och [REDACTED] gjorde bedömningen att den studiesociala situationen nu var på väg att bli helt ohållbar. Därför beslöts att använda delar av den redan inplanerade gemensamma föreläsningstiden den 9 oktober 2019 för att även ta upp frågor om kommunikation och yttrandefrihet som veterinärstudent och blivande veterinär. Årskursen var i detta skede av utbildningen väldigt utspridd i tid och rum och det var svårt att få till någon annan tid för detta ämne än den nu aktuella där alla kunde närvara. Detta inslag blev alltså hastigt inlagt och därför oannonserat för studenterna. I efterhand kan man kanske göra bedömningen att årskursen borde ha informerats i förväg om det extrainsatta innehållet i föreläsningen. Bedömningen var att man skulle kunna hinna även det påannonserade innehållet och det gjorde de också.

[REDACTED] och [REDACTED] syfte med det nyinsatta inslaget var att informera studenterna om att det är tillåtet att uttrycka sig i media och att SLU inte lägger sig i vad som skrivs men också att saker som skrivs och hur man titulerar sig i media kan ge olika konsekvenser. Kommunikation i sin kommande yrkesroll som veterinär är viktigt och är även en del av de utbildningsmål som finns i programmet, se bilaga 2. [REDACTED] och [REDACTED] hade ingen avsikt att kommentera Felicia Hogrell eller hennes specifika artikel utan avsikten var endast att förklara för alla studenter att man får skriva fritt i media men också att publicering kan ge olika effekter. Faktum är att den aktuella inspelningen visar på att inget direkt sakinnehåll i Felicia Hogrells artikel diskuterades förrän hon själv tog till orda.

Repressalier?

Felicia Hogrell har i sin anmälan gjort gällande att SLU, genom [REDACTED], [REDACTED] och [REDACTED] ågeranden, har vidtagit repressalier gentemot henne och därigenom förbrutit sig mot Felicia Hogrells yttrandefrihet. SLU vill redan här säga att varje reaktion från en offentligt anställd på något som skrivs eller uttalas i media eller på annan plats av en person inte i sig kan utgöra en repressalie. Dagligen förekommer en offentlig dialog och polemik där offentligt anställda är delaktiga. Se t.ex. den i både press, radio, TV och sociala medier, i ganska högt tonläge och i olika riktningar, förda debatten mellan företrädare för studenter vid Konstfack, lärare, ledning och kommenterande journalister (Dagens Nyheter den 1 februari 2021 m.fl. artiklar men även t.ex. i Svenska Dagbladet och Aftonbladet den 16 februari 2021 och Expressen den 17 februari 2021). Se också åklagare [REDACTED] kommentarer i Svenska Dagbladet i anledning av den nedlagda förundersökningen mot [REDACTED], den förre VD:n för börsbolaget [REDACTED]. Grunden för förundersökningen var misstanke om börspåverkande information i anledning av [REDACTED] anonyma uttalanden om bolaget i sociala medier. I artikeln citeras [REDACTED] bl.a. på följande sätt. ”Mitt råd är att insynspersoner ska vara väldigt försiktiga på sociala medier. Skriver de ändå, bör det vara under eget namn och så att deras funktion i företaget framgår. Annars vet ju inte läsare av de här inläggen att det är till exempel en vd som skriver. Att använda falsk signatur är av vilseledande natur.” samt som svar på tidningens fråga; ”Ändå kan alltså vd:s yttrandefrihet väga tyngst?”, även ”Det kan man säga. Skriver insynspersoner sådant som stämmer för att de till exempel tycker att de bör rätta till något, och om de bara har lite åsikter utan att alls vara ute efter att påverka kursen, så behöver det inte vara brottsligt. Men det är olämpligt.” (SvD Näringsliv den 26 februari 2021). Här anför alltså en åklagare vad han anser vara olämpligt, direkt efter konstaterandet att handlingen inte var olaglig. Är det en repressalie? Att föra diskussioner om företeelser och ämnen, även när det rör kontroversiella frågor, med anknytning till det allmänna utbildningsväsendet eller samhället i övrigt är enligt SLU helt enkelt en del av det nödvändiga fria allmänna meningsutbytet i samhället. Utan den offentligt anställdes delaktighet skulle nog det allmänna samtalet i samhället bli mycket tystare och avsevärt ängsligare.

Felicia Hogrell menar även att varje form av myndighetsåtgärd som riktar sig mot någon som har använt sig av sin yttrande- eller meddelarfrihet är otillåten. Inte heller det påståendet kan vara fullständigt konsistent. Om t.ex. en student i media uppger att han fuskat vid en tentamen och det genom hans uttalande tydligt framgår att så har varit fallet torde det inte kunna utgöra ett hinder mot att universitetet ingriper disciplinärt eller fråntar studenten sitt genom fusk erhållna betyg. Åklagare [REDACTED] inledande av förundersökning mot [REDACTED] torde också ha varit ett myndighetsingripande i anledning av att [REDACTED] använt sig av sin yttrandefrihet.

För att ett ingripande från en myndighet ska kunna utgöra en repressalie mot någon som använt sig av sin yttrandefrihet måste det i vart fall finnas en direkt koppling mellan sakinnehållet i artikeln och myndighetens negativa åtgärd gentemot den som utövar sin yttrandefrihet. I detta fall finns inte någon sådan koppling. SLU menar även att det som har inträffat i yttrandefrihetsrättslig mening inte ens har innefattat några negativa åtgärder gentemot Felicia Hogrell. Vad lagstiftaren (prop. 2009/10:81 s. 63) genom exemplifiering har sagt ska anses utgöra repressalier är följande. ”Exempel på sådana åtgärder är avsked, uppsägning, meddelande av disciplinpåföljd, frångående av arbetsuppgifter och utebliven löneförhöjning men också andra åtgärder med mindre påtagliga konsekvenser såsom tillrättavisande utskällningar och utfrysning på arbetsplatsen om åtgärden vidtas mot någon för att han eller hon i en tryckt skrift har brukat sin tryckfrihet eller medverkat till ett sådant bruk.” Den första kategorien åtgärder kan givetvis uteslutas direkt men något som kan jämföras med utskällning eller utfrysning föreligger knappast heller. SLU inser dock att Felicia Hogrell har upplevt sig obekvämt. Här måste dock beaktas att varje person som uttalar en åsikt eller beskriver en omständighet publikt har att räkna med att det kan bli allmänna reaktioner och att det yttrade även kan komma att användas i legitima sammanhang som skribenten inte hade kunnat förutse, kan kontrollera eller tycker om. Detta gäller även i utbildningssammanhang. En lärare i juridik måste rimligen i samband med en föreläsning eller ett seminarium i straffrätt fritt kunna använda sig av en dagsaktuell tidningsartikel angående förslag på lämpliga framtida straffsatser, även om artikeln är skriven av en student i den aktuella studentgruppen som läraren agerar inför. En lärare i ett grundläggande ämne måste tydligt kunna tillbakavisa ett påstående från en student som inte erkänner fakta, utan att det ska ses som universitetets tillrättavisning eller repressalie i anledning av att studenten har använt sig av sin yttrandefrihet. Avståndet mellan vad som ska tolkas som debatt, samtal och information och vad som ska tolkas som repressalier eller tillrättavisningar måste helt enkelt hållas stort. Detta gäller kanske särskilt vid ett universitet. Annars riskerar utbildningsverksamheten att ta allvarlig skada. Här ska också tilläggas att ett universitet har ytterst få verktyg för att utsätta en student för någon form av sanktion. De disciplinära åtgärderna som kan vidtas av universitetet mot en student finns angivna i 10 kap. högskoleförordningen. Någon ansats för att vidta en disciplinär åtgärd mot Felicia Hogrell har inte funnits. Avskiljande från undervisning kan endast göras av Avskiljandenämnden för högskolan. Som nämndes inledningsvis så har hon nu också tagit ut sin examen inom utsatt tid.

Föreläsningen den 9 oktober 2019.

Diskussionen på föreläsningen den 9 oktober 2019 var alltså föranledd av flera upprörda studenters propåer angående att Felicia Hogrells artikel var underskriven ”veterinärstudent” och den mycket dåliga studiesociala situationen som nu återigen rådde i årskursen. Syftet var att diskutera frågeställningar som kan uppkomma vid publiceringsåtgärder men också att tydligt framhålla att det är fritt att skriva i press

etc. som veterinärstudent. Det senare var uppenbarligen inte helt klart för alla studenter. Det framgår också klart att [REDACTED] och [REDACTED] tydligt tryckte på studenternas yttrandefrihet i det de sa, vilket framgår på följande sätt.

Ur transkriberingen i anmälan i löpande ordning.

Sidan 1. [REDACTED] ”jag kan säga på en gång att SLU som organisation, som myndighet, så kan... vi inte lägga oss i vad ni skriver och pratar om och hur ni titulerar er på eran fritid och det ska vi väl inte lägga oss i heller så att det är inte så att vi kan ta.. jag vet att det hade varit en diskussion om kan man bli avstängd om man skriver sånt? Nej, det, nej, det kan man inte...”

Sidan 1. [REDACTED] ”Så länge man håller sig inom lagens ramar”

Sidan 1. [REDACTED] ”Men som sagt det finns inget regelverk som på något sätt styr detta utan här litar jag till era och erat omdöme.”

Sidan 2. [REDACTED] ”Och vi kommer naturligtvis varken vilja eller kunna, säga att ”det där får du inte skriva” eller så, utan det är man ju såklart fri att göra precis som vilken som helst utav oss är fri att göra det.”

(Häremellan gör Felicia Hogrell entré i diskussionen.)

Sidan 3. [REDACTED] ”Men självklart så respekterar vi yttrandefriheten och det är alltid en avvägning för och emot och vi kan inte veta nu var det här kommer att landa någonstans, ...”

Sidan 3. [REDACTED] ”prata lite generellt om kanske inte specifikt din artikel...” samt ”... ” ”vad får man göra som student, får jag publicera den här typen av artikel och skriva under som veterinärstudent” och absolut, det får man göra...”

Sidan 3. [REDACTED] ”Och det blir inga repressalier framöver.”

Sidan 4. [REDACTED] ”Naturligtvis är det jättekomplicerat och återigen kan vi inte lägga munkavle på någon, det är inte det vi står och säger...”

Sidan 5. [REDACTED] ”...men huvudbudskapet är egentligen att ja... man får skriva, man får tycka, man får säga nästan vad man vill, så länge det är lagligt...”

Sidan 5. [REDACTED] ”och det är flera som just har ifrågasatt ”får man skriva under med ”veterinärstudent” i sådana här situationer” och ja, det är, det vi vill förmedla att det får man...”

Sammanfattning.

Vad gäller föreläsningen den 9 oktober 2019 så menar SLU på att [REDACTED] och [REDACTED] såsom företrädare för SLU inte har uttalat sig eller utfört något som har kränkt Felicia Hogrells yttrandefrihet.

Samtalet den 19 november 2019.

Vad sen gäller Felicia Hogrells samtal med [REDACTED] så initierades det först av att Felicia Hogrell den 17 oktober 2019 kontaktade [REDACTED] och [REDACTED] via mejl där hon förklarade sig missnöjd med diskussionen som hade varit den 9 oktober 2019 och att hon kände sig illa berörd av den. [REDACTED] och [REDACTED] svarade att de hade försökt hålla diskussionen på ett övergripande plan samt att Felicia Hogrell var välkommen att träffa dem och prata mer. Detta ledde sen vidare till att [REDACTED] den 4 november 2019, i anledning av Felicia Hogrells missnöje, erbjöd Felicia Hogrell att träffa henne för en diskussion. Det var således inte något önskemål från SLU:s eller [REDACTED] sida att få träffa Felicia Hogrell i anledning av vad hon skrivit utan ett erbjudande i anledning av hennes missnöje över vad som hände den 9 oktober 2019. Felicia Hogrell tackade ja till detta. Även här var syftet i första hand studiesocialt. I denna diskussion som var lång och rörde många ämnen, bl.a. den studiesociala situationen i årskursen, framgår dock tydligt att [REDACTED] även ville ge Felicia Hogrell verktyg och kontakter för att utveckla sina ambitioner vad gäller slaktmetoder. Även [REDACTED] förklarade för Felicia Hogrell att SLU respekterar hennes yttrandefrihet, vilket framgå på följande vis.

Ur transkriberingen i löpande ordning.

Sidan 5. [REDACTED] ”... man får göra vad man vill som du säger man har ingen... man kan inte förbjuda någon, däremot kan man utifrån vissa yrkeskompetenser säga att vissa saker är mer lämpliga och vissa saker är inte så lämpliga på annat sätt, men det där är en annan diskussion men man kan inte säga att man inte får.”

Sidan 9. [REDACTED] ”Det innebär ju inte att vi säger att du inte får, och det innebär inte att det kanske ändå är bästa vägen, men det innebär liksom i den akademiska mognaden att man ska förstå de olika aspekterna av det... eh... och bara lugnt resonera för sedan så kommer det ner till att ”det var inte så bra det här kanske” eller just det här, men givet de här omständigheterna var det ändå det bästa att göra just nu så det kanske var värt det.”

Sidan 23. [REDACTED] ”Aa, men precis, det kommer tillbaka det där att ingen kan sätta munkavle på någon, det är inte alls det det handlar om, utan det är bara...”

Felicia Hogrell. ”Nej, det är ju inte lagligt...”

██████████ ”Näe...”

Felicia Hogrell. ”...alltså det är ju yttrandefrihet...”

██████████ ”Jaa...”

Sammanfattning.

SLU menar att inte heller ██████████ samtal med Felicia Hogrell utgör något myndighetsingripande, någon repressalie, någon tillrättavisning eller någon annan negativ åtgärd gentemot Felicia Hogrell från SLU:s sida. Det erbjudna samtalet var endast ett försök att hjälpa och stödja en av SLU:s studenter både vad gäller hennes studiesociala situation och hennes möjlighet till att utveckla sina ambitioner inom sitt kommande yrkesområde.

Slutlig sammanfattning.

SLU menar att vare sig ██████████, ██████████ eller ██████████ eller SLU genom någon av dem har vidtagit någon kritiserbar åtgärd gentemot Felicia Hogrell i anledning av hennes utövande av sin yttrandefrihet. Vad de tre lärarna har gjort är att de har vidtagit ansvarsfulla åtgärder för att efter bästa förmåga försöka lösa den mycket svåra studiesociala situation som förelåg i den årskurs veterinärstudenter som påbörjade sina studier höstterminen 2015.

██████████, ██████████ och ██████████ enskilda yttranden bifogas, se bilaga 3.

På rektors vägnar

██████████

Chefsjurist